

അദ്ധ്യായം IV അനുവർത്തന ഓഡിറ്റ് ഖണ്ഡികകൾ

ധനാപഹരണം

കാർഷിക വികസന കർഷക ക്ഷേമ വകുപ്പ്

4.1. തിരുവനന്തപുരം വലിയതുറയിലെ നാളികേര നഴ്സറിയിലെ സർക്കാർ പണത്തിന്റെ അപഹരണം

നിയമവ്യവസ്ഥകൾ പാലിക്കാത്തതും, മേൽനോട്ടനിയന്ത്രണങ്ങളുടെ അഭാവവും തിരുവനന്തപുരം വലിയതുറയിലെ നാളികേര നഴ്സറിയിൽ ₹1.28 ലക്ഷത്തിന്റെ ധനാപഹരണത്തിനു കാരണമായി

പണം കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന സർക്കാർ ഉദ്യോഗസ്ഥർ, എല്ലാ പണമിടപാടുകളും ഉടൻടി ക്യാഷ് ബുക്കിൽ രേഖപ്പെടുത്തുകയും, ഓഫീസ് മേധാവിയെക്കൊണ്ട് സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യേണ്ടതാണെന്ന് കേരള ട്രഷറി കോഡിന്റെ (കെടിസി) ചട്ടം 92 (എ) (ii) മുതൽ (iv) വരെ ആവശ്യപ്പെടുന്നു. ക്യാഷ് ബുക്കിന്റെ ആകെത്തുക, ഓഫീസ് മേധാവി പരിശോധിച്ചുറപ്പിക്കുകയോ, അല്ലെങ്കിൽ, ക്യാഷ് ബുക്ക് എഴുതിയ ആൾ ഒഴികെ മറ്റേതെങ്കിലും ഉത്തരവാദിത്തപ്പെട്ട കീഴ്വർഗ്ഗസ്ഥരെക്കൊണ്ട് ഇത് നിർവ്വഹിക്കുകയും, ഇത് ശരിയാണെന്ന് ഒപ്പോടുകൂടി രേഖപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ഓരോ ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെയും പ്രതിദിന ധനശേഖരണം അടുത്ത പ്രവൃത്തി ദിവസത്തിലോ, സാധ്യമല്ലെങ്കിൽ, ആഴ്ചയിൽ ഒരിക്കലെങ്കിലും ട്രഷറിയിലേക്ക് അടയ്ക്കണമെന്ന് കേരള ഫിനാൻഷ്യൽ കോഡിന്റെ ഒന്നാം വാല്യത്തിലെ ആർട്ടിക്കിൾ 7 (2)-ൽ അനുശാസിക്കുന്നു.

ഓഫീസ് മേധാവി, തന്റെ ഓഫീസിൽ നിന്നു പൊതുപണം നഷ്ടപ്പെടുകയോ, ധനാപഹരണം നടന്നതായി സംശയിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നപക്ഷം, ഉടൻ തന്നെ ഒരു പ്രാഥമിക റിപ്പോർട്ട്, അക്കൗണ്ടന്റ് ജനറലിനും, ഓഫീസ് മേധാവിக்கும் അയയ്ക്കുകയും, വിജിലൻസ് ആന്റ് ആന്റി കറപ്ഷൻ ബ്യൂറോയ്ക്ക് റിപ്പോർട്ട് ചെയ്യുകയും വേണമെന്നും കെഎഫ്സിയുടെ ആർട്ടിക്കിൾ 297 അനുശാസിക്കുന്നു. ഓഫീസ് മേധാവി, കാലതാമസമില്ലാതെ വിഷയം പരിശോധിക്കുകയും നഷ്ടോത്തരവാദിത്തം നിശ്ചയിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതുൾപ്പെടെയുള്ള തുടർനടപടികൾ സ്വീകരിക്കുകയും വേണം.

അഗ്രികൾച്ചർ അസിസ്റ്റന്റ് ഡയറക്ടറുടെ (എഡിഎ) ചുമതലയിലുള്ള വലിയതുറ നാളികേര നഴ്സറിയാണ്, കൃഷിഭവനുകൾക്കും കർഷകർക്കും, തിരുവനന്തപുരം വേൾഡ് മാർക്കറ്റിലെ സെയിൽസ് കൗണ്ടർ വഴി തെങ്ങിൻ തൈകൾ വിതരണം ചെയ്തിരുന്നത്. ഗുണഭോക്താക്കൾ പണമായോ ഡിമാൻഡ് ഡ്രാഫ്റ്റായോ അടച്ച വിറ്റുവരവ്, നഴ്സറിയുടെ സ്പെഷ്യൽ ട്രഷറി സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് (എസ്ടിഎസ്ബി)⁹⁸ അക്കൗണ്ടിലേക്കും, ജില്ലാപഞ്ചായത്തിന്റെ (ഡിപി)⁹⁹ അക്കൗണ്ടിലേക്കും/ കൃഷി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിലേക്കും¹⁰⁰ ക്രെഡിറ്റ് ചെയ്തതായി കാണപ്പെട്ടു.

⁹⁸ തിരുവനന്തപുരം കിഴക്കേക്കോട്ടയിലുള്ള പ്രിൻസിപ്പൽ സബ്-ട്രഷറിയിൽ സൂക്ഷിക്കുന്ന ട്രഷറി സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് അക്കൗണ്ട്

⁹⁹ 2003 ഫെബ്രുവരി 27-ലെ തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പിന്റെ നിർദ്ദേശപ്രകാരം 2018 ഏപ്രിൽ 22 വരെ

¹⁰⁰ 0401-00-119-99 ഹോർട്ടികൾച്ചർ പച്ചക്കറി വിളകളിൽ നിന്നുമുള്ള രസീതുകൾ

2017-18 മുതൽ 2018-19 വരെയുള്ള കാലയളവിലെ വലിയതും നാളികേര നഷ്ടസറിയുടെ ഓഡിറ്റ്, 2019 ജൂൺ 17 മുതൽ 2019 ജൂൺ 20 വരെയാണ് നടത്തിയത്. ഓഡിറ്റ് സമയത്തു ക്യാഷ് ബുക്ക്, തെങ്ങിൻതൈകളുടെ വിൽപ്പനയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ട്രഷറി രസീതുകൾ, എസ്‌ടിഎസ്‌ബിയിലേക്കും, ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത്/ പദ്ധതിയുടെ അക്കൗണ്ടുകളിലേക്കും പണമടച്ചതിന്റെ വിശദാംശങ്ങൾ എന്നിവയും വിശദമായ പരിശോധനയ്ക്ക് വിധേയമായിരുന്നു. ഇത്, ഇനിപ്പറയുന്ന നിയമവ്യവസ്ഥകളുടെ ലംഘനം വെളിപ്പെടുത്തുകയുണ്ടായി.

- 2017 ഡിസംബർ 23 മുതൽ 2018 ആഗസ്റ്റ് 13 വരെയുള്ള കാലയളവിൽ രണ്ട് എഡിഎ-മാരും ഒരു കൃഷി ഓഫീസറും (എഒ) ആണ് ഓഫീസിന്റെ ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നത്. ഈ കാലയളവിൽ, ഉദ്യോഗസ്ഥർ ഒറ്റയ്ക്കാണ് വിലനയിലൂടെ ലഭിച്ച വരുമാനം ശേഖരിക്കുകയും, ക്യാഷ് ബുക്കിൽ രേഖപ്പെടുത്തലുകൾ നടത്തുകയും, കൈപ്പറ്റിയ തുക സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തിരുന്നു. ഇത്, കെടിസി-യിലെ വ്യവസ്ഥകൾക്കെതിരായിരുന്നു. ക്യാഷ് ബുക്ക് എഴുതിയ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ അല്ലാത്ത ഒരു ഉത്തരവാദിത്തപ്പെട്ട കീഴ്വകുപ്പ് ഉദ്യോഗസ്ഥൻ, രേഖപ്പെടുത്തലുകളുടെ/നീക്കിയിരിപ്പിന്റെ കൃത്യത ഉറപ്പുവരുത്തിയിരുന്നില്ല.
- 2017 ഡിസംബർ 23 മുതൽ 2018 ആഗസ്റ്റ് 13 വരെയുള്ള (203 ദിവസങ്ങൾ) കാലയളവിൽ, ആകെ ആറ് ദിവസങ്ങളിൽ¹⁰¹ മാത്രമാണ് തുക അടവാക്കിയിരുന്നത്. ദിവസേനയുള്ള പണശേഖരണം ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിലേക്കോ, കൃഷി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിലേക്കോ തിരിച്ചടയ്ക്കുന്നതിനുപകരം, കൈവശം വയ്ക്കുകയാണ് ചെയ്തത്. ഇക്കാലയളവിൽ നടത്തിയ ആറ് തിരിച്ചടവുകളിൽ, മൂന്നെണ്ണം മാത്രമാണ് ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിലേക്ക് അടച്ചിരുന്നത്. ബാക്കിയുള്ളവ, സർക്കാർ ഉത്തരവുകൾ ലംഘിച്ചുകൊണ്ട് സ്പെഷ്യൽ ട്രഷറി സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് (എസ്‌ടിഎസ്‌ബി) അക്കൗണ്ടിലേക്കാണ്¹⁰² അടച്ചത്. മേൽപ്പറഞ്ഞ കാലയളവിൽ നടത്തിയ രേഖപ്പെടുത്തലുകളിൽ, മേലേഴുത്തുകൾ (നാല് സന്ദർഭങ്ങൾ), വെട്ടിത്തിരുത്തിയ രേഖപ്പെടുത്തലുകൾ (രണ്ട് സന്ദർഭങ്ങൾ), ട്രഷറിയിലേക്ക് പണമടച്ചത് രേഖപ്പെടുത്താത്തത് (രണ്ട് സന്ദർഭങ്ങൾ), വരവുകൾ രേഖപ്പെടുത്താത്തത്/ വൈകി രേഖപ്പെടുത്തിയത് (അഞ്ച് സന്ദർഭങ്ങൾ) എന്നിവ കണ്ടെത്തി.
- മുൻ ഉദ്യോഗസ്ഥനിൽ നിന്ന് 2018 ജൂലൈ 26-ന് കൃഷി ഓഫീസർ ചുമതലയേൽക്കുകയും 2018 ആഗസ്റ്റ് 13-ന് രണ്ടാമത്തെ എഡിഎ ചുമതലയേൽക്കുകയും ചെയ്തു. 2018 ജൂലൈ 26-ന് കൃഷി ഓഫീസർ ചുമതലയേറ്റപ്പോൾ, ക്യാഷ് ബുക്ക് പ്രകാരം ₹7,48,673 ആയിരുന്നു പ്രാരംഭ നീക്കിയിരിപ്പ്. എന്നാൽ, ചുമതല എൽക്കുകയും ഒഴിയുകയും ചെയ്ത ഉദ്യോഗസ്ഥർ, സംയുക്തമായി ഭൗതിക പരിശോധന നടത്തി ക്യാഷ് ബുക്കിൽ രേഖപ്പെടുത്തിയ നീക്കിയിരിപ്പ് സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തിയില്ല.

ദിവസേനയുള്ള ഫണ്ടുകൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനായി നിഷ്കർഷിക്കപ്പെട്ട നടപടിക്രമങ്ങൾ പാലിക്കാത്തത് ഓഡിറ്റ് ചെയ്ത യൂണിറ്റിൽ കണ്ടെത്തിയതിനാൽ, 2016

¹⁰¹ 2018 ജനുവരി 09-നും, 2018 ഫെബ്രുവരി 16-നും, 2018 ജൂൺ 02-നും, 2018 ജൂലൈ 13-നും, 2018 ജൂലൈ 18-നും, 2018 ആഗസ്റ്റ് 02-നും

¹⁰² കിഴക്കേകോട്ട പ്രിൻസിപ്പൽ സബ്-ട്രഷറിയിൽ സൂക്ഷിക്കുന്ന ട്രഷറി സേവിംഗ്സ് ബാങ്ക് അക്കൗണ്ട് നം. 701021400000024

ഏപ്രിൽ 1 മുതൽ 2020 ഡിസംബർ 31 വരെയുള്ള കാലയളവിലെ ക്യാഷ് ബുക്കിലുള്ള രേഖപ്പെടുത്തലുകളുടെ ഒരു സമഗ്രമായ പരിശോധന ഓഡിറ്റ് ഏറ്റെടുക്കുകയുണ്ടായി (2021 ഫെബ്രുവരി). 2017 ഡിസംബർ 23 മുതൽ 2018 ആഗസ്റ്റ് 13 വരെയുള്ള കാലയളവിൽ, തെങ്ങിൻതൈകളുടെ വില്പനയിലൂടെ ലഭിച്ച വരവുകൾ ഭാഗികമായി മാത്രമാണ് എസ്ടിഎസ്ബി/ ഡിപി അക്കൗണ്ടിലേക്ക് അടച്ചതെന്ന് പരിശോധനയിൽ വെളിപ്പെട്ടത്, ചുവടെയുള്ള പട്ടിക 4.1-ൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു.

പട്ടിക 4.1: 2017 ഡിസംബർ 23 മുതൽ 2018 ആഗസ്റ്റ് 13 വരെയുള്ള കാലയളവിൽ തുകകൾ അടച്ചതിന്റെ വിശദാംശങ്ങൾ

(₹ കോടിയിൽ)

പണമായി കൈപ്പറ്റിയ ആകെത്തുക	എസ്ടിഎസ്ബി/ ഡിപി/ കൃഷി അക്കൗണ്ടിലേക്ക് അടച്ച ആകെത്തുക	13.08.2018-ൽ കൈവരും ഉള്ള പണം	അടച്ച തുകയിലെ കുറവ്
1	2	3	4 (1-2-3)
9,26,655	7,37,009	61,510	1,28,136

(ഉറവിടം: നാളികേര നഷ്ടസരിയിലെ രേഖകൾ)

2018 ആഗസ്റ്റ് 13-ന് രണ്ടാമത്തെ എഡിഎ ചുമതലയേൽക്കുമ്പോൾ, വരവുകൾ പ്രകാരമുള്ള യഥാർത്ഥ നീക്കിയിരിപ്പ് ₹1,89,646¹⁰³ ആയിരിക്കേണ്ടിടത്ത്, ക്യാഷ് ബുക്കിൽ രേഖപ്പെടുത്തിയ നീക്കിയിരിപ്പ് ₹8,20,466 ആയിരുന്നുവെന്ന് ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു. ചുമതലയേറ്റ എഡിഎ, ഭൗതികമായ നീക്കിയിരിപ്പും ക്യാഷ് ബുക്കിലെ രേഖകളുമായുള്ള പൊരുത്തക്കേട് ശ്രദ്ധയിൽപ്പെട്ടിട്ടും, വകുപ്പ് മേധാവി/ അക്കൗണ്ടന്റ് ജനറലിനെ അറിയിക്കുകയോ, കെഎഫ്സിയുടെ ആർട്ടിക്കിൾ 297-ൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം, ഇക്കാര്യത്തിലുള്ള കൂടുതൽ അന്വേഷണങ്ങൾക്കായി നടപടി സ്വീകരിക്കുകയോ ചെയ്തില്ല.

അടച്ച തുകയിലെ കുറവിനെപ്പറ്റി ഓഡിറ്റ് ചൂണ്ടിക്കാട്ടിയപ്പോൾ (2019 ജൂലൈ, 2021 മേയ്¹⁰⁴), പ്രസ്തുത കാലയളവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട എല്ലാ വരവുകളും ₹1,697,60¹⁰⁵-ന്റെയും ₹9,02,516¹⁰⁶-ന്റെയും രണ്ട് ബൾക്ക് ക്രെഡിറ്റുകളായി, 2019 ആഗസ്റ്റ് 02-ലും, 2019 ആഗസ്റ്റ് 31-ലും ഡിപി/ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിലേക്ക് അടച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് കൃഷി ഓഫീസർ മറുപടി നൽകി (2023 ഫെബ്രുവരി).

ഉത്തരവാദിത്തപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥരിൽനിന്ന് അടച്ച തുകയിലെ കുറവ് ഈടാക്കുന്നതിനുപകരം, മേൽപ്പറഞ്ഞ രണ്ടു ക്രെഡിറ്റുകളും എസ്ടിഎസ്ബി അക്കൗണ്ടിലെ ബാക്കി തുകയിൽ നിന്നാണ് നടത്തിയത്. നിയമ വ്യവസ്ഥകൾ ലംഘിച്ചുകൊണ്ട്, ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത്/ സർക്കാരിന്റെ ഉചിതമായ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടുകളിലേക്ക് തുക ക്രെഡിറ്റ് ചെയ്യാതെ, ഒന്നര വർഷമായി എസ്ടിഎസ്ബിയിൽ ഫണ്ടുകൾ ക്രമരഹിതമായി സൂക്ഷിക്കുന്നത് വെളിപ്പെട്ടു.

ഓഡിറ്റിന്റെ നിരീക്ഷണത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ സ്ഥാപനത്തിൽ ആഭ്യന്തര ഓഡിറ്റ് നടത്തുകയും ഇതുപ്രകാരം എസ്ടിഎസ്ബി അക്കൗണ്ടിലേക്ക് കൈമാറ്റം ചെയ്ത തുകകൾ, കൃത്യമായി ക്യാഷ് ബുക്കിൽ രേഖപ്പെടുത്തുന്നതിലെ കാലതാമസമാണ് സർക്കാർ ഫണ്ട് ദുരുപയോഗം ചെയ്തതായ ഓഡിറ്റിന്റെ കണ്ടെത്തലിന്

¹⁰³ ₹61,510 (കൈവരും ഉള്ള തുക) + ₹128,136

¹⁰⁴ സർക്കാരിന് പരിശോധന റിപ്പോർട്ടും സ്റ്റേറ്റ്മെന്റ് ഓഫ് ഫാക്ട്സും നൽകിയ തീയതികൾ

¹⁰⁵ 2018 ഫെബ്രുവരി 05 മുതൽ 2018 ഏപ്രിൽ 10 വരെയുള്ള കാലയളവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വരവുകൾ

¹⁰⁶ 2018 ഏപ്രിൽ 23 മുതൽ 2019 ജൂൺ 27 വരെയുള്ള കാലയളവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട വരവുകൾ

കാരണമായതെന്നും സർക്കാരിന് നൽകേണ്ട മുഴുവൻ തുകയും പിന്നീട് കൃത്യമായി തീർപ്പാക്കിയിട്ടുണ്ടെന്നും സർക്കാർ മറുപടി¹⁰⁷ നൽകി (2023 ഡിസംബർ).

എസ്ടിഎസ്ബി അക്കൗണ്ടിലേക്ക് നടത്തിയ ഓരോ ക്രെഡിറ്റും, നാളികേര നഴ്സറിയുടെ ടി ആർ 5 രസീതുകളുമായി ഓഡിറ്റ് ഒത്തുനോക്കുകയും (2024 ജനുവരി), അടച്ച തുകയിലെ കുറവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട രസീതുകളുമായി ഒരു ക്രെഡിറ്റിനെയും ബന്ധിപ്പിക്കാൻ കഴിയില്ലെന്ന് സ്ഥിരീകരിക്കുകയും ചെയ്തിനാൽ, സർക്കാരിന്റെ വാദം അംഗീകരിക്കാനാകില്ല. ദുരുപയോഗം ചെയ്ത തുക, ഉത്തരവാദിത്തപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥരിൽനിന്ന് ഈടാക്കുന്നതിനുപകരം, വിവിധ സ്രോതസ്സുകളിൽനിന്ന് എസ്ടിഎസ്ബി അക്കൗണ്ടിലേക്ക് വന്നു ചേരുന്ന സർക്കാർ പണം ഉപയോഗിച്ച് അധികാരികൾ നഷ്ടം നികത്തിയത് പ്രകടമായ നിയമ ലംഘനമാണ്.

സർക്കാരിന്റെ അക്കൗണ്ടിലേക്ക് കൈമാറ്റം ചെയ്യാതെ, ₹1.28 ലക്ഷം അനധികൃതമായി കൈവശം വച്ചതായി ഡയറക്ടറേറ്റ് നടത്തിയ അന്വേഷണത്തിൽ സ്ഥിരീകരിച്ചെന്നും, ഇത് ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചതുപോലെ ഗുരുതരമായ പണത്തിന്റെ ദുരുപയോഗത്തിലേക്ക് നയിച്ചെന്നും സർക്കാർ മറുപടി നൽകി (2024 മാർച്ച്). അടച്ച തുകയിലെ കുറവ് ഈടാക്കുന്നതിനായി എഡിഎ-യ്ക്കെതിരെ നടപടി ആരംഭിക്കുമെന്നും, ഓഡിറ്റിന്റെ കണ്ടെത്തലുകൾ തെറ്റായി വ്യാഖ്യാനിച്ചതിന് പിഎഒ-യുടെ ആഭ്യന്തര ഓഡിറ്റ് വിഭാഗത്തിൽ നിന്ന് വിശദീകരണം ആവശ്യപ്പെടുമെന്നും അറിയിച്ചു.

ക്യാഷ് ബുക്കിൽ രേഖപ്പെടുത്തലുകൾ നടത്തുന്നതും, ഉചിതമായ അക്കൗണ്ട് ശീർഷകങ്ങളിലേക്കുള്ള കൃത്യമായ അടവുകളിലും ഉണ്ടായ വ്യവസ്ഥാപരമായ പോരായ്മകളും, ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥൻ തന്നെ ക്യാഷ് ബുക്കിൽ രേഖപ്പെടുത്തലുകൾ സ്ഥിരീകരിക്കുന്നതിലും സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തുന്നതിലുമുള്ള ഗുരുതരമായ വീഴ്ചയും നാളികേര നഴ്സറിയിലെ ധനാപഹരണത്തിലേക്ക് നയിച്ചു. കൂടാതെ, അപഹരിച്ച തുക, ബന്ധപ്പെട്ട അധികൃതർ, സർക്കാർ തുകക്കൊണ്ട് തിരിച്ചടച്ചത് ദുർബലമായ ആന്തരിക നിയന്ത്രണത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. വിഷയത്തിൽ അന്വേഷണം നടത്തുകയും, ഇക്കാലയളവിൽ ചുമതല വഹിച്ച ഉദ്യോഗസ്ഥരുടെമേൽ ഉത്തരവാദിത്തം ചുമത്തുകയും, ദുരുപയോഗം ചെയ്ത തുക, കുറ്റക്കാരിൽനിന്നും ഈടാക്കുകയും ചെയ്യേണ്ടതുണ്ട്.

ശിപാർശ:

കേരള ട്രഷറി കോഡിലും കേരള ഫിനാൻഷ്യൽ കോഡിലും ഉള്ള നിയമവ്യവസ്ഥകൾ ദൈനംദിന പണമിടപാടുകളിൽ പാലിക്കപ്പെടുന്നുണ്ടെന്ന് ഓഫീസ് മേലധികാരികൾ കൃത്യമായി നിരീക്ഷിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് സർക്കാർ ഉറപ്പുവരുത്തണം. ധനാപഹരണം ഒഴിവാക്കുന്നതിനായി ദുർബ്ബലമായ ആന്തരിക നിയന്ത്രണ സംവിധാനങ്ങൾ അടിയന്തിരമായി മെച്ചപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്.

¹⁰⁷ സ്റ്റേറ്റ്മെന്റ് ഓഫ് ഫാക്സിനു നൽകിയ മറുപടി

നിഷ്ഫല ചെലവ്

ഉന്നത വിദ്യാഭ്യാസ വകുപ്പ്

4.2. രണ്ടു കെട്ടിടങ്ങൾക്കായുള്ള നിഷ്ഫല ചെലവും തത്ഫലമായുള്ള ഉപകരണങ്ങളുടെ നിഷ്ക്രിയത്വവും

കേരള സ്റ്റേറ്റ് സയൻസ് ആൻഡ് ടെക്നോളജി മ്യൂസിയത്തിന്റെ നിർമ്മാണ പ്രവൃത്തികൾ നിർവ്വഹിക്കുന്നതിലെ ഏകോപനമില്ലായ്മയും, കാര്യക്ഷമമായ നിരീക്ഷണത്തിന്റെ അഭാവവും മൂലം രണ്ടു കെട്ടിടങ്ങൾക്കായി ₹15.03 കോടിയുടെ നിഷ്ഫലമായ ചെലവും, ഉപകരണങ്ങൾക്കായി ചെലവാക്കിയ ₹5.05 കോടിയുടെ നിഷ്ക്രിയ നിക്ഷേപവും ഉണ്ടായി.

കേരള സ്റ്റേറ്റ് സയൻസ് ആൻഡ് ടെക്നോളജി മ്യൂസിയം (കെഎസ്എസ്ടിഎം) ഡയറക്ടറുടെ നിർദ്ദേശങ്ങളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, i) കോട്ടയത്തെ കേരള സയൻസ് സിറ്റിയുടെ¹⁰⁸ (കെഎസ്സി) ഭാഗമായി സ്നേസ് തിയേറ്റർ, ii) ചാലക്കുടിയിലെ റീജിയണൽ സയൻസ് സെന്ററിന്റെ ഭാഗമായി (ആർഎസ്സി) പ്ലാനറ്റോറിയം എന്നീ രണ്ട് പദ്ധതികൾ സ്ഥാപിക്കുന്നതിന് കേരള സർക്കാർ ₹28 കോടിയുടെ ഭരണാനുമതി¹⁰⁹ നൽകി. കെഎസ്എസ്ടിഎമ്മിന്റെ ഫലപ്രദമായ ആസൂത്രണത്തിന്റെയും മേൽനോട്ടത്തിന്റെയും അഭാവവും വൈദഗ്ധ്യക്കുറവും, പരിചയക്കുറവും മൂലം സ്നേസ് തിയേറ്ററോ, ആർഎസ്സിയോ പ്രവർത്തനക്ഷമമാക്കാൻ സാധിച്ചില്ലെന്നും, അതുവഴി ചുവടെ ചർച്ച ചെയ്യുന്ന പ്രകാരം ₹20.08 കോടിയുടെ നിഷ്ക്രിയ നിക്ഷേപത്തിന് കാരണമായെന്നും ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു.

4.2.1. കോട്ടയത്തെ കേരള സയൻസ് സിറ്റിയിലെ സ്നേസ് തിയേറ്റർ

സ്നേസ് തിയേറ്ററിന്റെ¹¹⁰ വാസ്തുവിദ്യാ-ഘടനാപരമായ കൺസൾട്ടന്റാകേണ്ടിയിരുന്ന ഹാബിറ്റാറ്റ് ടെക്നോളജി ഗ്രൂപ്പുമായി (എച്ച്ടിജി) കെഎസ്എസ്ടിഎം ഡയറക്ടർ കരാറിലേർപ്പെട്ടു (2014 സെപ്റ്റംബർ). പദ്ധതിയുടെ ഓരോ ഘടകത്തിന്റെയും ഡിസൈനുകൾ, ടെൻഡർ ഡ്രോയിങ്ങുകൾ, സ്നേസിഫിക്കേഷനുകൾ, പ്രവൃത്തിയുടെ വിശദമായ എസ്റ്റിമേറ്റ് എന്നിവ എച്ച്ടിജി തയ്യാറാക്കുകയും, 2015 ഏപ്രിലിൽ കെഎസ്എസ്ടിഎമ്മിന് സമർപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. എച്ച്ടിജി തയ്യാറാക്കിയ സ്നേസ് തിയേറ്റർ കെട്ടിടത്തിന്റെ രൂപരേഖയുടെ പ്രൂഫ് ചെക്കിംഗിനായി, ഇന്ത്യൻ ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് ഓഫ് ടെക്നോളജി (ഐഐടി) ചെന്നൈയെ, കെഎസ്എസ്ടിഎം ഡയറക്ടർ ചുമതലപ്പെടുത്തി (2014 നവംബർ). പ്രസ്തുത പ്രവൃത്തിയുടെ പ്രൊജക്ട് മാനേജ്മെന്റ് കൺസൾട്ടൻസി (പിഎംസി), മെസ്സേഴ്സ് ഹിന്ദുസ്ഥാൻ ലൈഫ് കെയർ ലിമിറ്റഡിനെ (എച്ച്എൽഎൽ) ഏൽപ്പിച്ചു (2015 ഫെബ്രുവരി). 2015 ജൂലൈയിൽ പ്രവൃത്തി സ്ഥലം എച്ച്എൽഎല്ലിന് കൈമാറുകയും, 2016 ഒക്ടോബറോടെ പ്രവൃത്തി പൂർത്തീകരിക്കാൻ നിശ്ചയിക്കുകയും ചെയ്തു.

¹⁰⁸ സയൻസ് സെന്റർ, പ്ലാനറ്റോറിയം, ഫുൾ ഡോം ഡിജിറ്റൽ തിയേറ്റർ, എഡ്യൂടെയിൻമെന്റ് ഘടകങ്ങൾ, കഫെറ്റീരിയ മുതലായവ കെഎസ്സി യുടെ ഘടകങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു.

¹⁰⁹ കോട്ടയത്തെ കെഎസ്സിക്ക് 2013 ഡിസംബർ 12-നും ചാലക്കുടിയിലെ ആർഎസ്സിക്ക് 2015 ജൂലൈ 13-നും

¹¹⁰ പ്ലാനറ്റോറിയവും സ്നേസ് ഗാലറിയും ഉൾപ്പെടുന്നു

2018 ആഗസ്റ്റ് വരെ ആവർത്തിച്ചു സമയപരിധി നീട്ടിനൽകിയിട്ടും സ്പെസ് തിയേറ്ററിന് ചുറ്റുമുള്ള അലങ്കാരനിർമ്മിതിയുടെ ക്യാപ് ബ്രിമ്മിലുള്ള¹¹¹ മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗ്¹¹² നടപ്പിലാക്കാൻ സാധിക്കാത്തതിനാൽ കെട്ടിടത്തിന്റെ നിർമ്മാണം പൂർത്തീകരിക്കാൻ കഴിയാതെ, അപൂർണ്ണമായി തുടരുന്നു (2024 സെപ്റ്റംബർ). തുടക്കത്തിൽ, രൂപരേഖ ഐഐടി ചെന്നൈയിലേക്ക് പരിശോധനയ്ക്കായി അയച്ചപ്പോൾ, ക്യാപ് ബ്രിമ്മിന്റെ പൂർത്തീകരണത്തിൽ മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗ് ഉപയോഗിക്കുന്നതിനുള്ള സാങ്കേതിക തടസ്സം അറിയിക്കുകയുണ്ടായി. സാങ്കേതിക സമിതിയംഗങ്ങളുടെ സാന്നിധ്യത്തിൽ നടത്തിയ മോക്ക് മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗ് (2017 ജനുവരി) പരാജയപ്പെടുകയും ചെയ്തു. നിർമ്മിതിയുടെ മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗ് നടപ്പാക്കുന്നതിലെ തടസ്സങ്ങൾ മനസ്സിലാക്കിക്കൊണ്ട്, എച്ച്ടിജി ഒരു ഇതര മെറ്റീരിയൽ നിർദ്ദേശിച്ചെങ്കിലും (2017 ഫെബ്രുവരി), അതിനും ഡയറക്ടറുടെ അംഗീകാരം ലഭിച്ചില്ല.

തുടർന്ന് മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പ്രശ്നങ്ങൾ പഠിക്കുന്നതിനും, സാധ്യമായ മറ്റു ഡിസൈനുകൾ ലഭിക്കുന്നതിനുമായി കെഎസ്എസ്ടിഎം, ചെന്നൈ ഐഐടി യിൽ നിന്നും വിരമിച്ച ഒരു പ്രൊഫസ്സറുടെ സാങ്കേതിക വൈദഗ്ധ്യം തേടി (2017 ഒക്ടോബർ). ഭാരമേറിയ ക്യാന്റിലിവർ¹¹³ ക്യാപ് ബ്രിമ്മുകളെ പിന്തുണയ്ക്കുന്ന സ്റ്റീൽ ട്രസ്സുകൾ തുരുമ്പെടുക്കാനുള്ള സാധ്യത തള്ളിക്കളയാനാകില്ലെന്ന് കെഎസ്എസ്ടിഎം നിയോഗിച്ച സാങ്കേതിക വിദഗ്ധൻ അഭിപ്രായപ്പെട്ടിരുന്നു. ക്യാപ് ബ്രിമ്മുകളുടെ മുകളിലും താഴെയുമുള്ള പാളികൾക്കിടയിലുള്ള ശൂന്യമായ സ്ഥലത്തിനുള്ളിൽ ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ട്രസ്സുകളിലേക്ക് പ്രവേശനം സാധ്യമല്ലാത്തതിനാൽ, അവയുടെ ഘടനാപരമായ സ്ഥിരതയും പരിപാലനവും ഉറപ്പുവരുത്തുന്നത് വളരെ പ്രയാസകരമായിരിക്കും.

രേഖകളുടെ പരിശോധനയിലും ഓഡിറ്റിന്റെ സംയുക്ത ഭൗതിക പരിശോധന (2019 ഒക്ടോബർ) നടത്തിയപ്പോഴും, 2018-19 കാലയളവിൽ പ്രവൃത്തിയിൽ യാതൊരു പുരോഗതിയും ഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നും, മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റ് ചെയ്ത ഭാഗം തുറസ്സായ നിലയിലായതിനാൽ തുരുമ്പെടുക്കുന്ന അവസ്ഥയിലാണെന്നും കണ്ടെത്തി. 2019 നവംബറിൽ ചുമതലയേറ്റ പുതിയ സാങ്കേതിക സമിതിയുടെ നിർദ്ദേശപ്രകാരം, മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗ് സ്ട്രക്ചറിന്റെ പ്രധാന ഫ്രെയിമും സബ് ഫ്രെയിമുകളും സ്ഥാപിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രവൃത്തി 2020 ഫെബ്രുവരിയോടെ ആരംഭിച്ച്, 2020-ന്റെ അവസാന ഭാഗത്തോടെ പൂർത്തിയാകുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ, 2015 സെപ്റ്റംബറിൽ പ്രവൃത്തിക്കായി എച്ച്ടിജി ചുമതലപ്പെടുത്തിയ കരാറുകാരന്¹¹⁴ മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗിൽ മതിയായ പരിചയമില്ലായിരുന്നുവെന്ന് കെഎസ്എസ്ടിഎം ഓഡിറ്റിനെ അറിയിച്ചു (2022 ജൂൺ). പ്രവൃത്തി നടപ്പാക്കുന്നതിൽ കരാറുകാരന് കൃത്യമായ മാർഗ്ഗനിർദ്ദേശം നൽകാൻ പിഎംസി-യ്ക്കും, എച്ച്ടിജി-യ്ക്കും കഴിഞ്ഞില്ല.

2023 ഫെബ്രുവരിയിൽ കെഎസ്എസ്ടിഎമ്മിലെ എഞ്ചിനീയർമാരുമായി ഏറ്റവുമൊടുവിൽ നടത്തിയ സംയുക്ത ഭൗതിക പരിശോധനയിൽ മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗ് പ്രവൃത്തിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട സാങ്കേതിക തടസ്സങ്ങൾ മൂലമാണ് ₹13.16 കോടി ചെലവഴിച്ചിട്ടും സ്പെസ് തിയേറ്റർ കെട്ടിടത്തിന്റെ നിർമ്മാണം അപൂർണ്ണമായി

¹¹¹ കെട്ടിടത്തിന്റെ തുറന്ന ഭാഗത്തെ വെയിൽ, മഴ മുതലായവയിൽ നിന്നും ക്യാപ് ബ്രിം സംരക്ഷിക്കുന്നു. മുടപ്പെട്ട ഡെക്കിംഗ് പ്ലേറ്റിനുകളിലായി ഒരു ക്ലാഡിങ്/ ഫിനിഷിങ് മെറ്റീരിയലായി അത് വർത്തിക്കുന്നു.

¹¹² യഥാർത്ഥ കോൺക്രീറ്റിനേക്കാൾ കുറഞ്ഞ ഭാരത്തിലും ചെലവിലും, എന്നാൽ കോൺക്രീറ്റിന്റെ രൂപവും ഭാവവും നൽകുന്നതിനായി ടൈൽ, തടി എന്നിവയിൽ പ്രയോഗിക്കുന്ന, സിമന്റ് അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള കോട്ടിംഗാണ് മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റ്.

¹¹³ തിരശ്ചീനമായി നീളുന്നതും, ഒരറ്റത്തു പിന്തുണയില്ലാത്തതുമായ ഒരു ഉറപ്പുള്ള നിർമ്മിതി.

¹¹⁴ മെസ്സേഴ്സ് കറുത്തേടത്ത് കൺസ്ട്രക്ഷൻസ്

തുടരുന്നതെന്ന് ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു. മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗ് ചെയ്യുന്നതിനായുള്ള സ്റ്റീൽ പൈപ്പുകൾ ഉപയോഗിച്ചുകൊണ്ട് ക്യാന്റി ലിവർ ഫ്രെയിമുകൾ സ്ഥാപിച്ചിരുന്നു. ഗോപുര നിർമ്മാണം, ഇന്റീരിയർ വർക്കുകൾ, ഫിനിഷിങ് വർക്കുകൾ, പ്രൊജക്ടുകൾ ഉൾപ്പെടെയുള്ള പ്ലാനറ്റോറിയം ഉപകരണങ്ങളുടെ സ്ഥാപിക്കൽ തുടങ്ങിയ അധിക ജോലികളും പൂർത്തീകരിക്കാതെ അവശേഷിച്ചിരുന്നു.

ചിത്രം 4.1: ഹാബിറ്റാറ്റ് ടെക്നോളജി ഗ്രൂപ്പ് തയ്യാറാക്കിയ, മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റ് ഉപയോഗിച്ചു നിർമ്മിച്ച ക്യാപ് ബ്രിമ്മുകളോടു കൂടിയ സ്പേസ് തിയേറ്ററിന്റെ വാസ്തുവിദ്യാ രൂപരേഖ

ചിത്രം 4.2: കോട്ടയത്തുള്ള സ്പേസ് തിയേറ്ററിന്റെ അപൂർണ്ണ ഘടന, 2023 ഫെബ്രുവരി 24-ന് ഓഡിറ്റ് പാർട്ടി എടുത്ത ചിത്രം

കെട്ടിടത്തിന്റെ ചട്ടക്കൂട് സ്ഥാപിച്ചശേഷം രൂപംകൊണ്ട് നിർമിതിയെ മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റു ചെയ്യുകൊണ്ട്, വാസ്തുവിദ്യാ രൂപരേഖയിൽ വിഭാവനം ചെയ്ത നിർമിതിയാക്കി മാറ്റാൻ കഴിയില്ലെന്ന് കെഎസ്എസ്ടിഎം ഡയറക്ടർ പ്രസ്താവിച്ചു. കൂടാതെ, സ്പേസ് തിയേറ്ററിന്റെ നിർമ്മാണം സ്കംഭിച്ച അവസ്ഥയിലായിരുന്നിട്ടും, 2019 ഫെബ്രുവരിയിൽ മെസ്സേഴ്സ് കാൾ സെയിസ്റ്റിൽ നിന്നും ₹1.87 കോടി ചെലവുവരുന്ന സങ്കീർണ്ണവും സൂക്ഷ്മവുമായ പ്രൊജക്ഷൻ ഡോമിന്റെ ഏറ്റെടുക്കൽ നടപടികൾ കെഎസ്എസ്ടിഎം സ്വീകരിച്ചതായി ശ്രദ്ധയിൽപ്പെട്ടു. അങ്ങനെ, ക്യാപ് ബ്രിമ്മിന്റെ മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗ് ചെയ്യുന്നതിൽ ശരിയായ തീരുമാനമെടുക്കാൻ കെഎസ്എസ്ടിഎം, എച്ച്എൽഎൽ, എച്ച്ടിജി എന്നിവർക്ക് കഴിയാത്തത് മൂലം സ്പേസ് തിയേറ്ററിന്റെ നിർമ്മാണ പ്രവൃത്തി അപൂർണ്ണമായി തുടരുന്നു.

4.2.2. ചാലക്കുടി റീജിയണൽ സയൻസ് സെന്ററിലെ പ്ലാനറ്റോറിയം കെട്ടിടം

തൃശ്ശൂർ ചാലക്കുടിയിലെ ആർഎസ്സിയിൽ പ്ലാനറ്റോറിയം കെട്ടിടത്തിന്റെ നിർമ്മാണ പ്രവർത്തനത്തിനായി, 13 മാസം സമയപരിധിയിൽ, എച്ച്ടിജിയുമായി കെഎസ്എസ്ടിഎം ഡയറക്ടർ ഒരു കരാറിൽ ഏർപ്പെട്ടു (2017 മാർച്ച്). 2017 മേയിൽ, സ്ഥലം എച്ച്ടിജിക്ക് കൈമാറി. രൂപരേഖയിലെ മാറ്റം, കുറേഗോപുരത്തിന്റെ ഘടനയിൽ തിരശ്ചീനത്തിൽനിന്നും ചരിഞ്ഞ നിലയിലേക്കുള്ള പരിഷ്കരണങ്ങൾ, പുതുക്കിയ രൂപരേഖയ്ക്ക് കെഎസ്എസ്ടിഎമ്മിൽ നിന്നും അനുമതി ലഭിക്കാനുള്ള കാലതാമസം, തുടങ്ങിയവമൂലം പ്ലാനറ്റോറിയം കെട്ടിടത്തിന്റെ പൂർത്തീകരണത്തിന് പല തവണ നീട്ടിയതായി ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു.

തുടക്കത്തിൽ, 15 മീറ്റർ വ്യാസമുള്ള തിരശ്ചീനമായ കുറേഗോപുരം ഉൾക്കൊള്ളുന്ന തരത്തിലാണ് നിർമ്മാണം ആസൂത്രണം ചെയ്തത്. നിർമ്മാണം മേൽക്കൂരയുടെ നിലയിൽ എത്തിയപ്പോൾ, തിരശ്ചീനമായ കുറേഗോപുരത്തെ ചരിഞ്ഞ നിലയിലേക്ക് മാറ്റുകയുണ്ടായി. അങ്ങനെ, യഥാർത്ഥത്തിൽ 10 മീറ്റർ ഉയരത്തിൽ ആസൂത്രണം ചെയ്ത

ഗോപുരം, 11.5 മീറ്ററായി ഉയർത്തുകയും ഘടനാപരമായ രൂപരേഖയിൽ മാറ്റം വരുത്താതെ കോൺക്രീറ്റിംഗ് ചെയ്യുകയും ചെയ്തു. പ്രവൃത്തിയുടെയും എസ്റ്റിമേറ്റിന്റെയും യഥാർത്ഥ ഷെഡ്യൂൾ അനുസരിച്ച് കോൺക്രീറ്റിംഗിനുശേഷം ഗോപുരനിർമ്മിതിയെ കോൺക്രീറ്റിനുമുകളിൽ സിമന്റ് മോർട്ടാർ ഉപയോഗിച്ചു പ്ലാസ്റ്റർ ചെയ്യുകയും ശേഷം വാട്ടർ പ്രൂഫിംഗ് ചെയ്യേണ്ടതുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ഗോപുരനിർമ്മിതിയുടെ വാട്ടർ പ്രൂഫിംഗ് ജോലികൾ പ്ലാസ്റ്ററിങ്ങിനു മുൻപ് നടത്തിയതായി¹¹⁵ കാണപ്പെട്ടു.

2019 ജൂണിലെ മൺസൂണിൽ പെയ്ത കനത്ത മഴയിൽ, കുണ്ടുഗോപുരത്തിന്റെ നിർമ്മാണ സന്ധികളിലൂടെ ഗണ്യമായ വെള്ളമൊഴുക്കുണ്ടായിരുന്നു. കെഎസ്എസ്ഐഎമ്മിന്റെ അന്നത്തെ അസിസ്റ്റന്റ് എക്സിക്യൂട്ടീവ് എഞ്ചിനീയർ നിർദ്ദേശിച്ചത് (2019 ജൂൺ), പ്ലാസ്റ്ററിങ്ങും വാട്ടർ പ്രൂഫിംഗും നടത്തിയ ശേഷം മാത്രം അണ്ടർഡെക്ക് അക്കോസ്റ്റിക് ജോലികൾ ഏറ്റെടുക്കാനായിരുന്നു. കാരണം, കീഴ്ഭാഗം മുടിയാൽ വെള്ളം ഒലിച്ചിറങ്ങുന്ന സ്ഥലം കൃത്യമായി കാണാനാകില്ല. എന്നാൽ, ഈ സാങ്കേതിക ഉപദേശം അവഗണിച്ചുകൊണ്ട് അന്നത്തെ കെഎസ്എസ്ഐഎം ഡയറക്ടർ അക്കോസ്റ്റിക് പാനലിംഗുമായി മുന്നോട്ട് പോകാൻ തീരുമാനിച്ചു. എച്ച്ടിജിക്കു നൽകിയ പ്രധാന പ്രവൃത്തിയിൽ അക്കോസ്റ്റിക് പാനലിംഗ് ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നെങ്കിലും കാരണങ്ങളാലും കൂടാതെ, ഡയറക്ടർ പ്രവൃത്തി മറ്റൊരു എജൻസിയെ¹¹⁶ ഏല്പിച്ചു (2020 ഫെബ്രുവരി) തത്സമയം ₹5.24 ലക്ഷത്തിന്റെ¹¹⁷ അധികച്ചെലവ് സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടതായി ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു. 2020 ഒക്ടോബറിൽ മാത്രമാണ് എച്ച്ടിജി, കോൺക്രീറ്റ് പ്രതലത്തിനു മുകളിലുള്ള ഗോപുരത്തിന്റെ പ്ലാസ്റ്ററിംഗ് നടത്തിയത്. 2021 ജനുവരിയിൽ, ₹1.87 കോടി ചെലവഴിച്ചുകൊണ്ട് കെട്ടിടത്തിന്റെ നിർമ്മാണം പൂർത്തിയായതായി റിപ്പോർട്ട് ചെയ്തു. എന്നാൽ, 2021 ജൂലൈ-ആഗസ്റ്റിലെ മഴയിൽ ഗോപുരത്തിൽ നിന്ന് ശക്തമായ ചോർച്ചയുണ്ടാകുകയും, കെട്ടിടം പ്രവർത്തനമാരംഭിക്കാതെ നിലകൊള്ളുകയും ചെയ്തു.

തുടർച്ചയായ ചോർച്ചയും, ഗോപുരത്തിലെ ഈർപ്പവും മൂലം, കെട്ടിടം കെഎസ്എസ്ഐഎമ്മിന് കൈമാറാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റും കെഎസ്എസ്ഐഎം അസിസ്റ്റന്റ് ഡയറക്ടറും ചേർന്ന് നടത്തിയ സംയുക്ത ഭൗതിക പരിശോധനയിൽ (2023 ഫെബ്രുവരി) വെളിപ്പെട്ടു. ഗോപുരത്തിന്റെ പുറംഭാഗത്തെ സിമന്റ് പ്ലാസ്റ്ററിംഗ് പൊട്ടിപ്പൊളിയുകയും കേടാകുകയും ചെയ്തു. പ്ലാനറ്റോറിയത്തിനുള്ളിൽ ഘടിപ്പിച്ച സൗണ്ട് പ്രൂഫ് സാമഗ്രികൾ, ഒലിച്ചിറങ്ങുന്ന വെള്ളവുമായുള്ള സമ്പർക്കത്തിൽ കേടായതായി കാണപ്പെട്ടു. യു എസ് എ യിൽ നിന്നും ഇറക്കുമതി ചെയ്ത ചരിഞ്ഞ ഗോപുരം (₹78.32 ലക്ഷം), ഫ്രാൻസിൽ നിന്നുള്ള പ്രൊജക്ടർ (₹2.40 കോടി), പ്ലാനറ്റോറിയത്തിൽ ഘടിപ്പിക്കാനുള്ള ഇരിപ്പിടങ്ങൾ ഉൾപ്പെടെയുള്ള വിലകൂടിയ ഉപകരണങ്ങൾ പ്ലാനറ്റോറിയം കെട്ടിടത്തിലും, ഗാലറി കെട്ടിടത്തിലും കഫെറ്റീരിയ കെട്ടിടത്തിലുമായി അടുക്കിവെച്ചനിലയിൽ കാണപ്പെട്ടു.

പ്രവൃത്തികൾ നിർവ്വഹിക്കുന്നതിലെ ഏകോപനമില്ലായ്മ, ബന്ധപ്പെട്ട ഏജൻസികൾ തമ്മിലുള്ള സഹവർത്തിത്വം ഉറപ്പാക്കുന്നതിലെ പരാജയം, കെഎസ്എസ്ഐഎമ്മിന്റെ ഭാഗത്തുനിന്നും ഘട്ടം ഘട്ടമായുള്ള നിരീക്ഷണത്തിന്റെ അഭാവം, എന്നിവ മൂലം

¹¹⁵ 2019 ഒക്ടോബർ

¹¹⁶ മെസ്സേഴ്സ് ആർട്ടിസൻസ് ഡെവലപ്മെൻറ് കോ-ഓപ്പറേറ്റീവ് ലിമിറ്റഡ് (ആർട്കോ) ആലപ്പുഴ

¹¹⁷ ആർട്കോ മുഖാന്തിരം ഗോപുരത്തിന്റെ അക്കോസ്റ്റിക് പാനലിംഗിനായി ₹7.86 ലക്ഷം കെഎസ്എസ്ഐഎം ചെലവഴിച്ചു, എന്നാൽ അളവിന്റെ അംഗീകൃത ഷെഡ്യൂൾ പിന്തുടർന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ ഈ ഇനത്തിന്റെ ചെലവ് ₹2.62 ലക്ഷമായിരുന്നേനെ.

നിർമ്മിച്ച കെട്ടിടങ്ങൾ, ഉദ്ദേശിച്ച രീതിയിൽ ഉപയോഗിക്കാൻ സാധിച്ചില്ലെന്ന് മേൽപ്പറഞ്ഞ രണ്ടു സംഭവങ്ങളിൽനിന്നും കാണാൻ സാധിക്കും. പ്രവൃത്തിയുടെ പുരോഗതിക്കു മേൽനോട്ടം വഹിക്കുകയും, ഉദ്ദേശിച്ച ഫലം കൈവരിക്കുന്നതിനായി സമയബന്ധിതമായി അത് പൂർത്തിയാക്കുന്നതിനുള്ള വരുമാനവും ചെലവുണ്ടായിരുന്നത് കെഎസ്എസ്ഐഎസ്എഫ് കെട്ടിടങ്ങൾ പ്രവർത്തനനിരതമാകാതിരുന്നിട്ടും, ഉപകരണങ്ങൾ വാങ്ങുന്നതിലുണ്ടായ അനാവശ്യ തിടുക്കം, ഉയർന്ന വിലയുള്ള ഇറക്കുമതി ചെയ്ത ഉപകരണങ്ങൾ അഞ്ചു വർഷത്തിലേറെയായി ഉപയോഗശൂന്യമായി കിടക്കാൻ കാരണമായി. ബന്ധപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥരുടെ ഭാഗത്തുനിന്നുള്ള അനാസ്ഥയുടെയും നിഷ്ക്രിയത്വത്തിന്റെയും ഉത്തരവാദിത്വം സർക്കാർ ബന്ധപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥരുടെ മേൽ ചുമത്തുകയും, പദ്ധതികൾ പ്രവർത്തനക്ഷമമാക്കാൻ നടപടിയെടുക്കുകയും വേണം.

തുടർച്ചയായ ഇടപെടലുകൾക്കുശേഷം, മൈക്രോ കോൺക്രീറ്റിംഗിനു പകരം ടെൻസൈൽ ഫാബ്രിക് റൂഫിംഗ് ചെയ്യാനും സ്ലേസ് തിയേറ്ററിന്റെ ശേഷിക്കുന്ന നിർമ്മാണ പ്രവൃത്തി പൂർത്തീകരിക്കാനും, പിഎംസി എസ്റ്റിമേറ്റ് സമർപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് കെഎസ്എസ്ഐഎസ്എഫ് ഡയറക്ടർ തന്റെ മറുപടിയിൽ പ്രസ്താവിച്ചു (2024 ജൂലൈ). സർക്കാരിൽനിന്നും പുതുക്കിയ ഭരണാനുമതി ലഭിച്ചാലുടൻ, പ്രവൃത്തി ഏല്പിക്കുന്നതിനുള്ള ടെൻഡർ നടപടികൾ ആരംഭിക്കും. ചീഫ് ടെക്നിക്കൽ എക്സാമിനറും ടെക്നിക്കൽ കമ്മിറ്റിയും, കരാറുകാരൻ നിർദ്ദേശിച്ച പരിഹാരം അംഗീകരിച്ചാലുടൻ പത്തു ദിവസത്തിനുള്ളിൽ ചോർച്ചയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട എല്ലാ ജോലികളും പൂർത്തീകരിക്കുമെന്ന് പ്ലാനറ്റോറിയം കെട്ടിടത്തിന്റെ കാര്യത്തിൽ, എച്ച്ടിജി മറുപടി നൽകി. പ്ലാനറ്റോറിയം കെട്ടിടത്തിന്റെ ചോർച്ച പരിഹരിക്കുന്നതിനുള്ള ജോലികളുടെ തൃപ്തികരമായ പൂർത്തീകരണത്തിനുശേഷം, ഗോപുരം സ്ഥാപിക്കുന്നതിനുള്ള അടിയന്തര നടപടികൾ സ്വീകരിക്കാൻ കെഎസ്എസ്ഐഎസ്എഫ് വിതരണക്കാരെ അറിയിക്കുമെന്നും പ്രസ്താവിക്കുകയുണ്ടായി.

ഒൻപത് വർഷങ്ങൾ പിന്നിട്ടിട്ടും, ₹20.08 കോടി ചെലവഴിച്ചിട്ടും, രണ്ടു കെട്ടിടങ്ങളുടെയും നിർമ്മാണം, അപൂർണ്ണമായും പൊതുജനങ്ങൾക്ക് തുറന്നുകൊടുക്കാനാകാതെയും തുടരുകയാണെന്ന ഓഡിറ്റിന്റെ കണ്ടെത്തലിനെ, ഈ മറുപടി സ്ഥിരീകരിക്കുന്നു.

2024 ജൂലൈയിൽ ഡ്രാഫ്റ്റ് പാർഗ്രാഫ് സർക്കാരിനു നൽകി. 2024 സെപ്റ്റംബർ 02, 26 എന്നീ തീയതികളിൽ ഓർമ്മക്കത്തുകൾ നൽകിയിട്ടും, മറുപടി ലഭിച്ചിട്ടില്ല.

കാർഷിക വികസന കർഷക ക്ഷേമ വകുപ്പ്

4.3. കാർഷിക വിപണന സമുച്ചയത്തിന്മേലുള്ള നിഷ്ക്രിയ നിക്ഷേപം

വട്ടവടയിൽ ₹2.45 കോടി ചെലവിൽ ഗതാഗത യോഗ്യമായ റോഡില്ലാതെ, അനുയോജ്യമല്ലാത്ത സ്ഥലത്ത് സ്ഥാപിച്ച കാർഷിക മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം ഉദ്ഘാടനം കഴിഞ്ഞ് നാല് വർഷം പിന്നിട്ടിട്ടും പ്രവർത്തനരഹിതമാണ്.

2014-15 കാലയളവിൽ രാഷ്ട്രീയ കൃഷി വികാസ് യോജന (ആർകെവിവൈ)¹¹⁸ യുടെ കീഴിൽ ഇടുക്കി ജില്ലയിലെ വട്ടവടയിൽ കാർഷിക വിപണനത്തിനായുള്ള സമുച്ചയം നിർമ്മിക്കാൻ സംസ്ഥാന ഹോർട്ടികൾച്ചർ മിഷൻ (എസ്എച്ച്എം)¹¹⁹ നിർദ്ദേശിച്ചു (2014 ഡിസംബർ). ഈ പദ്ധതിക്കായി ₹260 ലക്ഷമാണ് അനുവദിച്ചത്. പ്രാദേശിക കർഷകർ ഉത്പാദിപ്പിക്കുന്ന പച്ചക്കറികളുടെ സംഭരണ-ലേല കേന്ദ്രമായി മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം പ്രവർത്തിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. ജില്ലാ നിർമ്മിതി കേന്ദ്രം (ഡിഎൻകെ) ഇടുക്കിയാണ് നിർമ്മാണം ഏറ്റെടുക്കേണ്ടിയിരുന്നത്. വിശദമായ പ്രോജക്ട് റിപ്പോർട്ട് (ഡിപിആർ) തയ്യാറാക്കൽ ഉൾപ്പെടെയുള്ള സാങ്കേതിക മേൽനോട്ടം നാബ്കോൺസിനെ¹²⁰ ഏൽപ്പിച്ചു (2015 മാർച്ച്). പ്രിൻസിപ്പൽ അഗ്രികൾച്ചറൽ ഓഫീസറെ (പിഎഒ) നിർമ്മാണ പ്രവർത്തനങ്ങളുടെ നിരീക്ഷണ ചുമതല ഏൽപ്പിച്ചു.

വട്ടവട ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം നിർമ്മാണത്തിനായി ഇടമണ്ണിൽ 47 സെന്റ് സ്ഥലം കണ്ടെത്തി (2015 മേയ്). നാബ്കോൺസ് തയ്യാറാക്കിയ ഡിപിആർ (2015 ജൂൺ) പ്രകാരം കണ്ടെത്തിയ സ്ഥലം കാർഷിക വിപണനത്തിനുള്ള അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ സജ്ജീകരിക്കുന്നതിന് അനുയോജ്യമായ സ്ഥലമാണെന്നും പദ്ധതി സാങ്കേതികമായി പ്രായോഗികവും സാമ്പത്തികാടിസ്ഥാനത്തിൽ സാധ്യമാണെന്നും സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തി. 2016 ജൂണിൽ പൂർത്തീകരിക്കണമെന്ന വ്യവസ്ഥയിൽ 2015 ഒക്ടോബറിൽ പിഎഒയും ഡിഎൻകെയും തമ്മിൽ കരാർ ഉണ്ടാക്കുകയും മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയത്തിന് ₹259.65 ലക്ഷം അനുവദിക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ, ഈ സ്ഥലം വളരെ മുൻപ് വട്ടവട സർക്കാർ ഹയർസെക്കൻഡറി സ്കൂളിന് കളിസ്ഥലമായി അനുവദിച്ചതാണെന്ന് ചൂണ്ടിക്കാട്ടി, പുതുതായി തെരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ട പഞ്ചായത്ത് കമ്മിറ്റി (2015 ഡിസംബർ) ആദ്യം കണ്ടെത്തിയ സ്ഥലത്ത് മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം നിർമ്മിക്കുന്നതിനെതിരെ തീരുമാനമെടുത്തു. നിർമ്മാണത്തിനായി സ്ഥലം ഒരുക്കുന്നതിന് അപ്പോഴേക്കും ₹2.47 ലക്ഷം ചെലവഴിച്ചു കഴിഞ്ഞതായി ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു.

അതിനുശേഷം, വട്ടവട ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയത്തിന്റെ നിർമ്മാണത്തിനായി ഊർക്കാട് മറ്റൊരു സ്ഥലം കണ്ടെത്തി (2016 ഫെബ്രുവരി). ₹260 ലക്ഷത്തിന്റെ പുതുക്കിയ എസ്റ്റിമേറ്റ് ഡിഎൻകെ തയ്യാറാക്കിയതു (2016 മാർച്ച്)

¹¹⁸ ജില്ല/ സംസ്ഥാന കാർഷിക പദ്ധതി പ്രകാരം സംസ്ഥാനങ്ങൾക്ക് സ്വന്തം കൃഷിയും അനബന്ധ മേഖലാ വികസന പ്രവർത്തനങ്ങളും തെരഞ്ഞെടുക്കാൻ അനുവദിച്ചുകൊണ്ട് കൃഷിയുടെയും അനുബന്ധ മേഖലകളുടെയും സമഗ്ര വികസനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള പദ്ധതിയായി 2007-ൽ ആരംഭിച്ച 100 ശതമാനം കേന്ദ്രാവിഷ്കൃത പദ്ധതിയാണ് ആർകെവിവൈ

¹¹⁹ 2005-06 സാമ്പത്തിക വർഷത്തിൽ അവതരിപ്പിച്ച കേന്ദ്രാവിഷ്കൃത പദ്ധതിയായ നാഷണൽ ഹോർട്ടികൾച്ചർ മിഷൻ പദ്ധതി നടപ്പിലാക്കുന്നതിനായി 1955-ലെ ട്രാവൻകൂർ കൊച്ചിൻ ലിറ്റററി, സയന്റിഫിക് ആന്റ് ചാരിറ്റബിൾ സൊസൈറ്റീസ് രജിസ്ട്രേഷൻ ആക്ട് പ്രകാരം സ്ഥാപിതമായ ഒരു രജിസ്റ്റർ ചെയ്ത സൊസൈറ്റിയാണ് സംസ്ഥാന ഹോർട്ടികൾച്ചർ മിഷൻ

¹²⁰ നബാർഡ് (നാഷണൽ അഗ്രികൾച്ചറൽ ബാങ്ക് ഫോർ റൂറൽ ഡെവലപ്മെന്റ്) കൺസൾട്ടൻസി സർവ്വീസസ് പ്രൈവറ്റ് ലിമിറ്റഡ്

പ്രകാരം, 2017 മേയ് 31-ന് പൂർത്തിയാക്കാനുള്ള തീയതി നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ട്, പുതിയ സ്ഥലത്ത് നിർമ്മാണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ആരംഭിക്കുകയും ചെയ്തു (2016 ജൂൺ). ഗതാഗത യോഗ്യമായ റോഡില്ലാത്ത ഉയർന്ന പ്രദേശത്താണ് സ്ഥലം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെന്ന് ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു. നിർദ്ദിഷ്ട പ്രവർത്തനത്തിന് പുതിയ സ്ഥലത്തിന്റെ അനുയോജ്യത വിലയിരുത്തുന്നതിന് എസ്എച്ച്എം വീണ്ടും ഒരു സാധ്യതാ പഠനം നടത്തേണ്ടിയിരുന്നെങ്കിലും, അത്തരം നടപടികളൊന്നും ആരംഭിച്ചതായി കണ്ടില്ല.

നിർമ്മാണം പൂർത്തിയാക്കിയ മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം 2019 സെപ്റ്റംബറിൽ ഉദ്ഘാടനം ചെയ്തു. കെട്ടിടത്തിന്റെ നിർമ്മാണത്തിനായി ₹2.45 കോടി ഡിഎൻകെയ് നൽകി. ശീതകാല പച്ചക്കറി സംഭരണത്തിനായി 2020 ആഗസ്റ്റിൽ കെട്ടിടം ഹോർട്ടികോർപ്പിന്¹²¹ നൽകി. എന്നാൽ മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം കുത്തനെയുള്ള സ്ഥലത്ത് സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതിനാലും വാഹനസൗകര്യമുള്ള റോഡിന്റെ അഭാവവും മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയത്തിന്റെ പ്രവർത്തനത്തിന് വലിയ തടസ്സമായി. ഉദ്ഘാടനം കഴിഞ്ഞ് നാല് വർഷമായിട്ടും മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം ഉദ്ദേശിച്ച കാര്യത്തിന് ഉപയോഗിച്ചിട്ടില്ല.

ചിത്രം 4.3: വട്ടവടയിൽ പ്രവർത്തനരഹിതമായി കിടക്കുന്ന കാർഷിക വിപണന സമുച്ചയം 2022 ഒക്ടോബർ 12 -ന് ഫീൽഡ് ഓഡിറ്റ് പാർട്ടി പകർത്തിയ ചിത്രം

കെട്ടിടത്തിലേക്കുള്ള കുത്തനെയുള്ള പാതയിലൂടെ വാനുകൾ/ ലോറികൾ പോലുള്ള ഭാരം കയറ്റിയ വാഹനങ്ങൾക്ക് സഞ്ചരിക്കാൻ കഴിയില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു. ഇത് കർഷകർക്ക് തങ്ങളുടെ ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ വിൽപനയ്ക്കായി നേരിട്ട് മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയത്തിലേക്ക് കൊണ്ടുവരുന്നതിന് തടസ്സമായി. മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയത്തിലേക്ക് ലോറികളിൽ പച്ചക്കറി കൊണ്ടുവരുന്നതിനുള്ള ബുദ്ധിമുട്ട് കാരണം, ഹോർട്ടികോർപ്പ് തോട്ടങ്ങളിൽ നിന്നും നേരിട്ട് പച്ചക്കറികൾ ശേഖരിക്കുന്നുവെന്ന് എസ്എച്ച്എം മിഷൻ ഡയറക്ടർ മറുപടി നൽകി (2023 ആഗസ്റ്റ്). പുതിയ സ്ഥലത്തെ കാർഷിക മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയത്തിന്റെ പുതുക്കിയ എസ്റ്റിമേറ്റിൽ ഗതാഗത യോഗ്യമായ റോഡിന്റെ നിർമ്മാണച്ചെലവ് ഉൾപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, നിലവിലുള്ള പൊതുവഴിയെ മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയത്തിനായുള്ള പ്രത്യേക റോഡാക്കി മാറ്റുന്നതിനെതിരെയുള്ള ജനകീയ പ്രതിഷേധം കാരണം റോഡ് പണി നടത്താനാകില്ലെന്ന് ഡിഎൻകെ (2023 ഒക്ടോബർ) പ്രസ്താവിച്ചു.

പുതിയ സൈറ്റിന്റെ അനുയോജ്യതയെക്കുറിച്ച് ഒരു സാധ്യതാ പഠനം എസ്എച്ച്എം നടത്താത്തതിനാൽ, ഭൂപ്രദേശത്തിന്റെ ഘടനയും സൈറ്റിലേക്കുള്ള സുഗമമായ

¹²¹ കേരള സ്റ്റേറ്റ് ഹോർട്ടികൾച്ചറൽ പ്രൊഡക്ട്സ് ഡെവലപ്മെന്റ് കോർപ്പറേഷൻ ലിമിറ്റഡ്

പ്രവേശനത്തിന്റെ അഭാവവും മനസ്സിലാക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ലെന്ന് ഓഡിറ്റ് നിരീക്ഷിച്ചു. പകരം, പുതുതായി തെരഞ്ഞെടുത്ത സ്ഥലത്തിന്റെ അപര്യാപ്ത പരിഹരിക്കാതെ മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയ കെട്ടിടത്തിന്റെ നിർമ്മാണവുമായി എസ്എച്ച്എം മുന്നോട്ട് പോയി. ഫലപ്രദമായ നിരീക്ഷണത്തിന്റെ ഭാഗമായി, നിർമ്മിച്ച കെട്ടിടം വിഭാവനം ചെയ്ത ആവശ്യത്തിന് ഉപയോഗപ്പെടുത്തുന്നുവെന്ന് പിഎഫ് ഉറപ്പാക്കേണ്ടതായിരുന്നു.

സ്ഥലത്തിന്റെ കൃത്യതയുള്ള ഭൂപ്രകൃതിയും സൈറ്റിലേക്ക് പ്രവേശിക്കാൻ അനുയോജ്യമായ റോഡിന്റെ അഭാവവും മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം പ്രവർത്തിക്കുന്നതിന് ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ സൃഷ്ടിച്ചതായി സർക്കാർ പ്രസ്താവിച്ചു (2023 ഡിസംബർ). ഗതാഗത യോഗ്യമായ റോഡിന്റെ നിർമ്മാണം സുഗമമാക്കുന്നതിന്, ഭൂമി കൈമാറ്റ അപേക്ഷ ഇടുക്കി ജില്ലാ കളക്ടർക്ക് സമർപ്പിച്ചുവെന്നും (2022 ആഗസ്റ്റ്) ഭൂമി അളന്നു തിട്ടപ്പെടുത്തിയെന്നും പ്രസ്താവിച്ചു (2023 ജൂലൈ).

എന്നിരുന്നാലും, മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം നിർമ്മിച്ച സ്ഥലത്തിന്റെ അനുയോജ്യത വിലയിരുത്തുന്നതിൽ എസ്എച്ച്എമ്മിന്റെ ഭാഗത്തു നിന്നുണ്ടായ വീഴ്ച ഉചിതമല്ലാത്ത സ്ഥലത്ത് കെട്ടിടം നിർമ്മിക്കുന്നതിന് കാരണമായി. തൽഫലമായി മാർക്കറ്റ് സമുച്ചയം പ്രവർത്തനരഹിതമായി തുടരുകയും കഴിഞ്ഞ നാല് വർഷമായി ₹2.45 കോടിയുടെ നിഷ്ക്രിയ നിക്ഷേപത്തിനു കാരണമാകുകയും ചെയ്തു.

(പ്രീതി എബ്രഹാം)
അക്കൗണ്ടന്റ് ജനറൽ
(ഓഡിറ്റ് I), കേരള

തിരുവനന്തപുരം,
2025 ജൂൺ 06

മേലൊപ്പിട്ടത്

ന്യൂഡൽഹി,
2025 ജൂൺ 11

(കെ. സഞ്ജയ് മുർത്തി)
ഇന്ത്യയുടെ കമ്പ്ടോളർ ആന്റ് ഓഡിറ്റർ ജനറൽ